

ПУБЛІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ

Віталій Скальський

Пилькевич Олександр. Про минуле Українського Генерального Військового Комітету і початок організації української армії (спроба історичних спогадів)

Навколо Українського генерального військового комітету (УГВК) склалася цікава історіографічна ситуація. Навряд чи можна знайти серйозну наукову працю про події 1917 р. в Україні, у якій не було би згадок про УГВК, бодай побіжних. Цей комітет — осередок українізації російської армії — згадується і в університетських та шкільних підручниках, про нього є статті в енциклопедіях та довідникових виданнях, причому як у наукових так і у популярних. А праць, присвячених процесу творення української армії в роки революції, який власне і очолював у 1917 р. УГВК, просто безліч. А втім, УГВК так і не стала предметом окремого спеціального дослідження. Тема діяльності УГВК є занадто вузькою для кандидатської дисертації, тим більше неприйнятною на фоні перенасичення історії Української революції 1917–1921 рр. політичними темами. Водночас для формату наукової статті УГВК є надто широким феноменом, який потребує опрацювання значної кількості джерел, у тому числі спогадів. А мемуарів члени УГВК залишили не так багато.

Дослідження УГВК як революційного явища має свої перспективи — вивчення біографій членів УГВК, встановлення їх імен (про приблизно половину складу УГВК невідомо нічого окрім прізвища), фактографія засідань комітету, осмислення його ролі в Українській революції. Продуктивним могло би стати і порівняння УГВК із аналогічними структурами інших народів революційної Росії (поляками, білорусами, румунами/молдова-

нами, татарами/мусульманами, грузинами, вірменами, прибалтійськими націями). Таким чином, УГВК нині розглядається виключно у контексті українізації частин російської армії, українського національно-визвольного та військового рухів або ж загальнополітичної ситуації на українських теренах.

Для появи нових, оригінальних досліджень, заснованих на нетрадиційних підходах необхідне розширення джерельної бази. Одним із кроків до таких досліджень може стати і публікація невідомих або маловідомих спогадів.

Автором публікованих нижче спогадів є Олександр Пилькевич, генерал-хорунжий Армії УНР, член УГВК, член Української Центральної Ради.

Спеціальних досліджень, присвячених постаті О. Пилькевича наразі немає, проте біографічна інформація опрацьована, опублікована та значною мірою поширена в науковій, науково-популярній та популярній літературі.

Народився О. Пилькевич 2 травня 1877 р. у м. Фастів Київській губернії. З 1900 р. служив у російській армії. Під час Першої світової війни командував Першим повітроплавним дивізіоном. У травні 1917 р. обраний членом УГВК, відтак увійшов до складу Української Центральної Ради. Був представником УГВК при Генеральному штабові. Служив офіцером для особливих доручень при Генштабові УНР та Української Держави. У 1918 р. — консул Української Держави у Москві. За Директорії — на різних посадах в армії УНР. З 1920 р. перебував у таборі інтернованих у Ланьцуті, пізніше — у Стшалково, Щипйорно (тепер — частина м. Каліш), де 15 жовтня 1922 р. помер та похований. У ЦДАВО зберігається його особистий фонд.

Дані спогади були надруковані у малотиражному виданні «Наша зоря» у 1921 р., засновником та видавцем якого був О. Пилькевич.

Часопис «Наша зоря» виходив протягом 1920–1923 рр. у таборі для інтернованих вояків Армії УНР у Ланьцуті (нині — місто Ланьцутського повіту Підкарпатського воєводства, Поль-

ща), від серпня 1921 р. — у Стшалково (нині село у Слупському повіті Велькопольського воєводства, Польща). Містив хроніки з життя таборів інтернованих вояків Армії УНР, огляди міжнародних та внутрішньоукраїнських подій, статті політичної тематики. Значно увага приділялась публікаціям художніх творів, а також рецензій на нові видання. Серед авторів часопису Євген Маланюк, Олександр Семмо, Борис Монкевич, Андрій Лебединський. Фінансувався часопис за рахунок пожертв, нерегулярність яких призводила до перебоїв у виході чергових чисел. Редакція «Нашої зорі» планувала видавати і окремі книжечки, зокрема Ф. Крушинського «Червоний імперіалізм» (вийшла друком 1921 р.) та В. Кедровського «Латвія».

Спогади О. Пилькевича друкувалися з № 7 за 1921 р. майже у кожному номері (за винятком № 13), однак після № 14 обірвалися. У № 28 з'явився некролог зі звісткою про смерть О. Пилькевича. Отже, публікація спогадів була обірвана смертю автора.

Документ

Пилькевич Олександр ПРО МИНУЛЕ УКРАЇНСЬКОГО ГЕНЕРАЛЬНОГО ВІЙСЬКОВОГО КОМІТЕТУ І ПОЧАТОК ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ (СПРОБА ІСТОРИЧНИХ СПОГАДІВ)

Пристаюючи до короткого огляду муравлиної піонерської праці невеликого гуртка людей, що перші почали організувати, відбудовувати і закладати фундамент нашої молоді армії, мимоволі згадуєш тих здебільшого «милостію Божією» бувш. російських генералів та іноді і полковників, які, перекочувавши в нашу армію тільки після цілої низки на своїй совісті політичних блудів і національно хамелеоновських орієнтацій (при чому більша частина з них появилася на нашому обрії не більше як в 1919 та 1920 рр.) і які все таки мають, м'яко висловлюючись, нахабство і якусь цинічну, безкарну одвертість іноді запитувать: «а що сто таке за Український Генеральний Військовий Комі-

Віталій Скальський

тет? Что-то я про него не слыхал»; або робить ще більш безглузді і образливі запити, і такі запитання робляться людям, що перші почали самовідданно, ідейно, «явочним порядком» працювати по відбудованню і відродженню рідної національної армії не з-за «коштов» і «пасад», а тоді, коли це було не зовсім безпечно від ще сильного російського уряду, робляться такі запитання людям, які, зорганізувавши перші українські сотні, полки, бригади і дивізії і, вирвавши їх з лабет і пащі московської армії, сами-ж почали ними і командувати, а потім і битись в рядах того війська і на вулицях Києва і в степах та лісах Київщини, Черниговщини, Волині, Поділля, Полтавщини та Катеринославщини; такі запити і інші робляться по адресі тих людей, які, зробивши своє діло, одійшли в бік і тепер скромно продовжують свою працю в тій чи іншій галузі військового діла, не вилазячи на перші місця.

Що ці люде роблять нам такі запитання нас це абсолютно не дивує і зрозуміло для нас, бо де ж справді вони могли що небудь почути, хоч би про той же самий Військовий Генеральний Комітет, коли їм на тій-же самій Московщині, якій вони чобіт лизали, перебуваючи, в той час на теренах «матушки-неделімої» (і лижуть в душі його й досі) — кацапська зозуля — олудкував... Ми ж працювали тоді вже під загрозою московського багнета, можливо направляємого ще тоді рукою теперішніх наших «старших колег», а російський генштаб разом з «блажененьким» Керенським розповсюджував про нас всякі інсинуації, вроді того, що ми були австрійськими агентами. Не дивно нам і те, що навіть де які із бувших наших міністрів іронічно шипіли: «ах, це той генеральний комітет, в якому матроси були членами?» Отже, пане бувший «український міністр», так, були в нашому генеральному військовому комітеті не тільки матроси, але були там і рядовики салдати, і як би вони там не були, то мабуть-би не бачили ви ні портфелів українських міністрів, ні тих тепленьких посад, на яких вам тепер так не погано живеться, головне-ж не бачили б ви тієї України, волю якої ми так тяжко ще й досі виборюємо. Правда, що такі і інші запитання викликають у нас

тільки сміх, але чи навряд вони корисні для тих самих панів. Бо всякий, хто давно працює чесно над відродженням нашого краю, відноситься з повагою до піонерів нашої армії, прекрасно знає і значіння і ціну тієї праці, яку зробили ці часто-густо і досі незнані широкому військовому загалу скромні і маленькі люде, що й досі не претендували і не претендують на ласі шматки державного пирога, який так смачно уплітається всякими пройдисвітами і проходимцями нашої нещасної дійсности. Правда, що все те, що робилось і зроблено піонерами організаторами нашої армії, робилось здебільшого в таємницях організаційних нетрів окремих тактичних військових одиниць був. російської армії і в стінах найвищою тоді організаційного військового центру — Українського військового генерального комітету, а як прийняти на увагу, що власне і досі в біжучій пресі, а також як і серед популярної літератури, завдяки нашому перманентному лихоліттю, не вдавалось зробити хоч короткого огляду минулого нашої армії, то і не дивно, що у нас у війську так мало чули і знають і старшини і козаки, хто був їхнім хрестним батьком, а та вся гайворонь, що примостилась на самих високих гілках і хлібних місцях нашого військового ієрархичного дерева (по прислівю — жнучи, де не сіяли, і збираючи, де не орали), знала б кому вона обовязана в першу чергу теперішнім своїм «благополучієм». Хоча з другого боку у де яких молодих держав, як напр. у поляків, під проводом великого поляка теперішнього голови Польської Республіки І. Пільсудського теж була своя «таємна революційна і військова організація», з якої потім вибуяла могутча і високо патріотично настроєна і національно-демократично вихована армія, на плечі якої оперлась в тяжкі моменти свого політичного життя останніх років молода Польська Республіка, але у них і останній сержант знає історію відродження і працю перших польських легіонів і імена їх славних організаторів. Не те, на превеликий жаль, у нас.

Отже, щоб раз назавжди заткнуть горло всім отим, що досі не мають почуття делікатности і пристойности і «делают вид», що ніколи не чули, «що таке за генеральний комітет» ми, по-

Віталій Скальський

скільки в нашому розпорядженні мається під рукою матеріал і не зрадила пам'ять, постараємося реставрувати хоч в коротких рисах і зробить огляд перших часів існування української армії, як колектива, що свідомо, уперто, захоплено, самовідданно; ідейно поклав перші камні в фундамент будівлі рідної армії і одверто-сміло вийшов на перший бій з московським катом під жовто-блакитним прапором і несе його чесно і досі в своїх змучених руках.

Всім-же отім панам, які так легковажно і необережно трактують наш перший і самий вищий організаційно-революційний центр, з рамен якого повстала молода українська армія, ми скажемо: «руки геть від цього імені і стать струнко! — бо революція за нашу волю національну і політичну ще далеко не закінчилась!

Все-ж свідоме українське вояцтво знає, що Український Військовий Генеральний Комітет, — хоч він і носив може таке немилозвучне назвисько, як комітет, від якого всіх отих панків корчить, як чорта від хреста й досі, — був дійсним його найвищим керівником і організатором.

Бо в той-же час іншої форми організації ні військо, ні громадянство не приймало, і це була дань часу і революційному періоду боротьби з своїми ворогами.

Відомо також всім, що другі організації під іншим назвиськами були абсолютно неможливі, непопулярні і терпіли фіяско в своїй роботі.

* * *

Отже «руки геть!» від цього незамараного, чесного, а тепер вже історичного назвиська!

В квітні 1917 року по ініціативі Центральної Ради і по посередньому виконанню бувшого тоді в Києві Українського Військового Організаційного Комітету, в склад якого входили хор. Міхновський, полк. Глинський, хор. Павелко, уряд. Корольчук і др., яко представництво організованого національно Київського вояцтва, — був розроблений плян скликання першого

українського військового з'їзду представників фронту, тилу і фльоти б. російської армії.

І вже в перших числах травня всі потяги, що йшли в Київ з усіх чотирьох вітрів, і вдень, і вночі підвозили цілі групи людей в військових шинелях, різного віку, різного військового стану — від звичайного шереговця і скромного військового урядовця до жвавого молодого хорунжого, або сотника та прикрашеного Юр'ївським хрестом сивоусого, постарівшого в боях полковника.

Як бджоли до матки, злітались українські армії на заклик першого свого рідного, національного, революційного органа державности і морально-правової влади — Української Центральної Ради. Чимось могутим, дужим віяло від цих постатей, овіяних пороховим димом, з слідами на сірих шинелях траншейного болота і землі, яку вони ще не встигли з себе стряхнуть; на засмалених обличчах. Їх ще грала сувора ухмилка приривства до всіх бойових небезпек і якась тепла, лагідна і кротка любов до того міста і людей, які їх так радісно стрічали, тих людей, що, нарешті знесилившись в змаганнях мирними, моральними впливами на тимчасовий російський уряд чогось добитись для свого краю і народу, рішили шукать захисту, піддержки і поради у тих, що вже три роки захищали власними грудьми свою і чужу волю і землю.

І вони радо приїхали виручать перший свій представницький орган і стать на його захист. Через кілька хвилин представники озброєного організованого українського народу, висадившись з потягів, бадьоро йшли з двірця під проводом організаторів з'їзду на одведені їм помешкання.

Неприємно було російському командуванню, а ще більше російському урядові, що «хахли зашевеліл[і]сь», але що ж зробиш — не сила була їм припинити цей могутий стихійний рух нації, яка проснулась до нового щасливого життя і як весінній потік могла знести все, щоб не зустрічалось на її шляху, а тому хоч на них в армії і Петербурзі шипіли і навіть люто скреготали зубами, але зачипить боялись і мовчали...

5-го травня розпочались засідання 1-го Українського Військового з'їзду в великій залі Центральної Ради (будинок Педагогічного Музею). По підрахунку мандатних комісій делегати на 1-й Військовий Український з'їзд були представниками 1.580.702 організованого, озброєного українського народу. Засідання з'їзду продовжувались з 5 по 9 травня 1917 року. Винесено цілу низку постанов. Самою цікавою і характерною з них була — «про українське народне військо і українській військовий генеральний комітет», подаємо найцікавіші точки. «Одним з дійсних могутніх засобів до піднесення духа, для зміцнення військових частин в одне суцільне, могутнє, тіло — з'їзд визнає негайно націоналізацію армії на національно-територіяльним принципі. Зокрема з'їзд оголошує потребу орган[і]зації української армії. Далі слідують практичні вказівки, що до способів переведення цієї постанови в життя. Для практичного переведення виголошених постанов 1-й Українській Військовий з'їзд ухвалив: «утворити тимчасовий Українській Військовий Генеральний Комітет при Українській Центральній Раді, який має відати Українськими Військовими справами і працювати в тісному контакті з Російським Генеральним штабом!

Так народився Український Комітет — перший, власне кажучи, українській Генеральний Штаб.

В склад У.В.Г.К. були обрані і війшли:

1. Симон Петлюра — Уповноважений Головного Всеросійського земеского з'їзду.
2. Іван Луценко — Військовий лікар.
3. Володимир Винниченко — салдат запасу.
4. Олександр Пилькевич — полковник.
5. Віктор Павленко — підполковник.
6. Михайло Полозів — хорунжий.
7. Степан Письмений — матрос.
8. Михайло Іванів — генерал-хорунжий.
9. Іван Горемика-Крупчинський — військовий урядовець.
10. Арсен Чернявській — хорунжий.
11. Дмитро Ровинській — салдат.
12. Аполон Певний — хорунжий.
13. Капкан — підполковник.
14. Микола Михновський — хорунжий.
15. Федір Селецький — хорунжий.
16. Степан Граждан — салдат.
17. Віктор Поплавко — підполковник.
18. Василь Потішко — хорунжий. Ранги всі був. російської армії.

За пару днів сконструювався сам У.В.Г.К. В склад президії, що порядкувала всіма справами К-ту було обрано С. Петлюру, О. Пилькевича, С. Письменного і В. Виниченко, але така конструкція в скорім часі була змінена і гол[ов]ування було передано одній особі — а саме С. В. Петлюрі теперешньому Гол. Отаману і Голові Директорії. Всі члени У.В.Г.К. були поділені згідно свого фаху по секціям (відділам), кожному була доручена відповідна праця.

Представники армії роз'їхались по своїм частинам, везучи в своїх кешенях перші накази У.В.Г.К. і постанови свого з'їзду. Однині українське вояцтво в російській армії мало свій власний керуючий центр і всі його розпорядження з того часу були на місцях обовязкові, однині переферія була міцно звязана золотими нитками національної і суворої підлеглисти всім директивам організаційного центру У.В.Г.К. Справа українізації і організації українських частин пішла з того часу по правильному, певному шляху.

Згодом всі члени У.В.Г.К. постановою Центральної Ради прилучені були до її складу яко її дійсні члени.

Вороже було зустрінуте в російській армії народження У.В.Г.К., а в Петербурзі, і особливо в командува[н]ні Київською Округою навіть з досить великою настороженністю, недовіррям і страхом. В перші-ж дні свого існування багато прийшлося У.В.Г.К. поборювати перешкод в своїй праці не тільки таємних, але й одвертих. Не раз доводилось одній частині членів У.В.Г.К. сидіть і працювати на засіданні комітету а другій брать в кешені револьвери і йти чатувати на уличю коло будинку, де відбувалось це засідання...

Ще в більш тяжких матеріяльних умовах були члени У.В.Г.К. Центральна Рада нічого не могла дати членам У.В.Г.К., бо сама була без грошей, хто що зберіг ще з фронту — проїв, іноді через день приходилось обідати. Виручала «Ліфляндка», як у нас називалась одна молочарня на Вел. Володимирській вул. де по дешевій ціні можна було поїсти, і відпочити в тісній семьї товаришів по праці за шклянкою доброго... кислого

молока, бо на більше багато з нас спромоглося. І ми працювали, бо мали дух бадьорий і віру в себе, в свою ідею, також як і тепер. Ми всі були тільки українці і патріоти, партійного сектанства ми ні тоді, ні тепер, не знали не розуміли і не розуміємо його досі — от чого нам тепер так тяжко дивитись на всяке поділення на «ся» от чого нас, так як нікого, болить коли ми бачимо розбиття єдності нашого національного фронту. Але ліками від цього преступного божевілья все таки будуть ті єдині, міцні і правдиві основи і льозунги, з якими ми - члени У.В.Г.К. і члени Центральної Ради — вийшли на працю в початку 1917 року на не забутній ніколи зорі нашого відродження — в це ми твердо вірили, це ми ісповідуємо і в цьому переконані і досі. Не було у нас тоді ні злодіїв, ні казнокрадів, не було у нас ні меньшевиків ні большевиків, не знали ми ні політиканства, ні інтриганства не сварились та не чубались ми тоді за посади та всякій портфелі. Українець був для нас рідний брат. Були у нас єдине серце, єдиний дух і тому не страшні нам були наші численні вороги! Своєю твердокаміною єдністю національною і чистотою не лукавого серця ми їх перемогли колись і підіймаючи на нашому прапорі тіж самі гасла і зараз — ми їх знов переможемо, хоч і наповзло їх за ці чотири роки вже занадто багато в наші ряди, але все таки чорна нечисть завжди боїться світа... Тому вірим, що розлетиться вона як сови і тепер кудись в інше місце.

Через кілька днів після початку своєї праці У.В.Г.К. вже слав своїх представників в Петербург з такими домаганнями:

1) Оповістити в приказі по всім військовим частинам і установам фронту, тилу і фльоти про заснування і існування Українського Військового Генерального Комітету при Київській Центральній Раді як органу, що відає всіма військовими українськими установами і питаннями і до якого в цій справі повинні звертатися всі українські громади.

2) Зажадати від всіх військових частин армії і фльоти поіменні списки генералів, штаб і обер-офіцерів українців, відо-

мости про солдатів-українців загальним числом в кожній частині і відомости ці прислати безпосередньо в Генеральний Комітет.

3) Негайно зробити розпорядження про перевод із запасових частин, що знаходяться в центральній Росії: одної дивізії важкої артилерії, комплектованої українцями (всякого гатунку зброї) одної полевой батареї, а перебуваючу нині в Києві гірську запасову батарею вважати українською. Всі частини спеціального призначення, що знаходяться в Києві, як понтонні, залізнодорожні і др. українізувати, а вироблення пляну і порядку переходу їх віддати Українському Генеральному Комітету.

4) Віддати Укр. Ген. Комітетові право для поповнення некомплекту в 1-м запасовім полку Богдана Хмельницького, а також і в других частинах, що знаходяться в Києві, які творяться од відправлювання маршових сотень в призначені на фронті для українців три корпуса, і вимагати, щоб було поповнено їх тилловими українськими частинами розпорядженням У.В.Г.К.

5) Як найскорше виділити в тиллових запасових частинах салдатів-українців з офіцерами-українцями в осібні сотні, куріні, команди з умовою оставлення їх поки що на тих-же самих місцях і в тих-же самих частинах, де вони тепер знаходяться.

6) Зробити розпорядження про як найскоршу передплату на скарбовий рахунок у всі частини фронту і тилу, у всі військові інституції і Штаби слідуючих українських газет: «Нова Рада», «Робітничя Газета», «Народня Воля», «Наше Життя».

7) Кооптувати в склад У.В.Г.К. одного офіцера-українця генерального штабу, одного гарматчика, одного кавалериста, топографа і козака-кубанця. Представників других спеціальностей Генеральний Комітет думає можливим кооптувати із місцевих військових частин.

8) Зробить розпорядження про видачу всіх старих запорожських знамен та клейнодів (булави, бунчуки і т. и.), а також знамена городських українських полків осібній українській делегації, яка в короткім часі буде послана від Генерального Комітету із Києва для прийняття і відвезення їх в Київський історичний музей.

Знамена ці і клейноди хороняться в Ермітажі, в де яких церквах і соборах Петербургу і Москви, а також і других міст Росії.

Президія: полковник Пилькевич,
Письменний.
секретарь Ровинський.

З домаганнями по цій резолюції в Петербург послана була делегація, в склад якої ввійшли з членів У.В.Г.К. полк. Пилькевич, Письменний і здається Ровинський. Більшість з військових домагань була доконана, з де-якими почалось звичайно московське крутіство.

Але У.В.Г.К. на це не зважав і продовжував свою працю «самочинно», як тоді говорилось російським командуванням, або революційно і стихійно, як говорили в Києві.

Більшість частин Київської залоги була українізована і підняла український прапор, не рахуючи звичайно Богданівського полку, який перший почав формуватись ще з березня місяця і в той час був вже цілком певною і одноманітною по національному складу частиною, куди пішло саме свідоме і ідейне українське старшинство і козацтво.

Трохи гірше було з останнім пактом наших домагань — себто поворотом українських знамен та клейнодів.

Їх на превеликий жаль таки не пощастило видобути з московських лап, хоча в самій Москві заходами організованого українського вояцтва на чолі з полк. Попсуй-Шапкою, урядовцем Чопівським і др. все було зроблено. Оставалось всі наші історичні військові реліквії, що переховувались по московських церквах та музеях тільки погрузити в вагони, вже була готова навіть почесна варта для відтранспортовання їх до Києва... Але тут несподівано почалась Корніловська авантюра і кацапня зразу перемінивши свій фронт — нічого не дала вивезти з Москви.

* * *

В самому Г.К. робота кипіла по самоорганізації, налагоджуванню звязків з фронтом, запіллям, окраїнами, як Кавказ, Туркестан і навіть Сібір, де скрізь був роспиханий російським урядом і командуванням наш український старшина і козак.

Через якихось пару тижнів У.В.Г.К. вже мав скрізь на місцях майже в кожній маленькій частині своїх агентів, які держали його в курсі українських справ за кожний тиждень. При командуваннях фронтів, армій і корпусів мались офіційні представники У.В.Г.К., при чому по більш важних місцях, як штаби фронтів, такими представниками були дійсні або кооптовані члени У.В.Г.К., як напр. при Південно-Західному фронті — сотник (тепер полковник) М. Удовиченко (кооптований член У.В.Г.К.); при ставці Верховного Головнокомандуючого підполк. Віктор Павленко (дійсний член Г.К., нині генерал). Зв'язок з ними був телеграфічний, листовний, а в важливих випадках через кур'єрів і вістунів.

Фактичне головування і політичне керування Ген. Комітетом було в руках С. ВПетлюри, Військовими справами відали члени Г.К. по фаху. З перших же днів свого існування У.В.Г.К. виглядав так: президія, яко законодавчий орган, що складався з 4 членів і постійного секретаря, далі йшло 5 відділів, а саме: 1) агітаційно-просвітний і організаційний, Голова — полк. Пилькевич, 2) інспекторський, генерал Іванів, 3) мобілізаційний та військової комунікації — підполк. Поплавко, 4) муштровий підполк. В. Поплавко і 5) відділ фахових військ (артилерія кавалерія, інженерно-технічні війська, авіація, інтендантура і т. и.) — інженер М. Шумницький. Згодом був доданий ще відділ санітарів — медичний і консультанський. Малась канцелярія У.В.Г.К. і комендант. По такій приблизно схемі сконструювався Г.К. і почав працювати по організації рідної армії.

Але події, як говориться, йшли своїм політично-революційним шляхом і тому У.В.Г.К. приходилось весь час пристосовувати свою працю до загального ходу не тільки військового життя та подій на фронті і в запасі, а також і до політичного життя і змін, не тільки на Україні, але і в Росії, з якою ми тоді були ще тісно зв'язані.

Як згадувалось вище, всі члени У.В.Г.К. були одночасово членами Центральної Ради, а тому праця їх подвоювалась. Треба було бути не тільки військовими фахівцями і організаторами,

але й до певної міри громадсько-політичними діячами, це в той час вимагалось обставинами українського руху.

І от вже в половині травня, 20 числа, Центральна Рада слала до Петербургу свою делегацію з домоганнями від тимчасового російського уряду автономії Україні. В склад делегації членів Центральної Ради з 10 душ від У.В.Г.К. були призначені: полк. Пилькевич, хорунжий Чернявський, матрос Письменний і салдат Розинський. Самим сильним аргументом, звичайно, для російського уряду були в цій делегації представники організованого українського вояцтва. І дійсно вже на авдієнції у президента ради російських міністрів князя Львова сильне вражіння зробила на цього представника російського уряду промова полк. Пилькевича, який закінчуючи своє слово сказав: «В разі відмовлення в наших справедливих історичних домаганнях з боку тимчасового російського уряду Вам, пане міністре, прийдеться мати діло з півтора мільонами озброєного українського народу!». Це для заскарузілої петербурської правлячої бюрократії було як згук бомби, що несподівано розірвалась над їхніми головами, бо на протязі 250 літ з нами ще ніхто так не говорив з України.

Але після двохтижневого оббивання порогів у петербурзьких правячих і громадських центрів, засідань в ріжних комісіях, делегація повернула до Київа з порожніми руками, за те з тврдим переконанням, що правди шукати нам треба тільки у себе дома на Україні, покладатись на власні сили і готувитись до впертої боротьби, бо нас в Петербурзі не зрозуміли, не хотіли зрозуміти і одмахувались як від настирливої мухи. Ми також зрозуміли, що з нами тільки тоді будуть говорити і слухати, коли ми дійсно заговорим з ними тією мовою, яка їм зрозуміла, коли ми дійсно покажем їм, що ті півтора мільона багнетів, які ми зорганізували, - це є не порожній згук і не «красное словцо». І повернувшись до дому, ми ще з більшим захопленням взяли за свою працю, бо час не ждав...

Наша зоря. — 1921. — № 7–8. — С. 20–22; № 9. — С. 15–16.;
№ 10–11. — С. 14–16; № 12. — С. 27–28; № 14. — С. 13–15.